

Warszawa, 21.11.2014

Kazachstan dezinformował państwa członkowskie ONZ podczas Powszechnego Przeglądu Okresowego

W ramach Powszechnego Przeglądu Okresowego państwa członkowskie ONZ wskazały na niewykonanie przez Kazachstan wcześniejszych zaleceń oraz pogorszenie sytuacji w sferze wolności słowa, zgromadzeń i religii. Przedstawiciele Kazachstanu zaprzeczają jednak tym uwagom, nadal twierdząc, że ustawodawstwo kraju oraz polityka władz w pełni odpowiadają zobowiązaniom Kazachstanu i międzynarodowym umowom w dziedzinie praw człowieka. Brak reakcji na zalecenia państw członkowskich ONZ i jawna dezinformacja międzynarodowych instytucji mogą być traktowane jako nieposzanowanie międzynarodowych mechanizmów obrony praw człowieka przez Kazachstan.

30.10.2014 w ramach 20. sesji Powszechnego Przeglądu Okresowego¹ (Universal Periodic Review UPR) odbyło się posiedzenie poświęcone prawom człowieka w Kazachstanie. Poprzedni UPR dotyczący Kazachstanu miał miejsce w lutym 2010 roku. Przedstawiciele wielu państw, w tym *Czech, Finlandii, Holandii i Norwegii*, wskazywali na to, że **Kazachstan nie wykonał wielu ważnych zaleceń przyjętych w ramach poprzedniego UPR**². Poniżej zostały przedstawione problemy związane z przestrzeganiem praw człowieka w Kazachstanie, na które wskazywali delegaci różnych krajów.

1. Łamanie prawa do swobody wolnych zgromadzeń i stowarzyszeń

O przypadkach łamania tych praw zgłosiły *Czechy, Kostaryka, Estonia, Finlandia, Niemcy, Japonia, Norwegia, Słowenia, Szwecja, Szwajcaria, Wielka Brytania, USA, Belgia i inni*. Przedstawiciel Prokuratury Generalnej Kazachstanu Kanat Seytgaparov zaznaczył, że organy państwowe „znacznie łagodniej” aniżeli przewiduje to prawo, oceniają działania uczestników zgromadzeń. Stwierdził, że ustawa o zgromadzeniach pokojowych przyjęta w 1995 roku w wielu miejscach jest przestarzała, lecz Kazachstan „niejednokrotnie podkreślał” konieczność jej doskonalenia.

Należy zaznaczyć, że kazachstańskie ustawodawstwo zakazuje dokonywania nieformalnych gromadzeń i za przestępstwo uważa fakt organizowania i udziału w nielegalnym zgromadzeniu. Ścisła reglamentacja i ograniczenia ustawodawcze powodują, że niemożliwe jest przeprowadzanie akcji w sposób spontaniczny. Aktywiści i organizatorzy akcji protestacyjnych często są zatrzymywani, aresztowani i karani nawet za udział w niewielkich lub pojedynczych pikietach. Dla przykładu, w marcu 2014 roku w Astanie policja brutalnie rozpędziła wiec właścicieli mieszkań, protestujących przeciwko przymusowemu wysiedleniu. Wśród protestujących, których załadowano do policyjnego autobusu, znajdowało się kilkadziesiąt kobiet i dzieci, biorących udział w wiecu³.

2. Łamanie wolności religijnej

Na nadmierne ograniczenie wolności religijnej, szczególnie w przypadku „nietradycyjnych” związków wyznaniowych wskazały *Estonia, Niemcy, Irlandia, Holandia, Wielka Brytania, USA, Kanada, Meksyk i*

¹ UPR (Universal Periodic Review) – to mechanizm przeglądu wykonywania praw człowieka w ramach Rady Praw Człowieka ONZ. Co cztery lata każde państwo przedstawia własny raport na temat działań podjętych w zakresie poprawy praw człowieka, po czym pozostałe państwa wnoszą uwagi i zalecenia, jak też zadają pytania. Trzy państwa wybrane w drodze losowania, przygotowują ostateczny pakiet zaleceń dla państwa podlegającego ocenie: <http://www.ohchr.org/RU/HRBodies/UPR/Pages/BasicFacts.aspx>

² <http://webtv.un.org/meetings-events/human-rights-council/watch/kazakhstan-20th-session-of-universal-periodic-review/3866878627001> ; <http://www.upr-info.org/en/review/Kazakhstan>

³ <https://www.youtube.com/watch?v=Jpe7GGIErhE>

---

inni. Przedstawiciel Kazachstanu Marat Azilkanov odpowiedział, że państwo „nie ingeruje w działalność związków wyznaniowych”, w tym odnośnie ich rejestracji, a także „nie dzieli wspólnot na tradycyjne i nietradycyjne”. Jednakże w grudniu 2012 roku prezydent Kazachstanu w swoim orędziu do narodu zaznaczył, że „należy ostro kłaść kres działalności nietradycyjnych sekt i wątpliwych pseudo religijnych nurtów”⁴.

Ustawa o działalności religijnej nakłada obowiązek rejestrowania związków wyznaniowych i misjonarzy, ustala ściśle zasady rejestracji, przyznawania statusu organizacjom religijnym, wprowadza obowiązkową kontrolę całej literatury religijnej, zwiększa kary za łamanie przepisów w tej dziedzinie. W praktyce właśnie „nietradycyjne” związki wyznaniowe nie przeszły rejestracji, z uwagi na to, że trudniej jest im spełnić wymagania ustawodawcze. Wyznawcy mało liczebnych grup wyznaniowych regularnie są narażeni na aresztowania i nakładanie kar⁵.

3. Stosowanie tortur i brutalne traktowanie

Konieczność rozwiązania **problemu tortur** w Kazachstanie zauważyły *Francja, Niemcy, Włochy, Liechtenstein, Czarnogóra, Wielka Brytania, Urugwaj i inni*. Przedstawiciel kazachstańskiej prokuratury Kanat Seytgaparov w tej kwestii oznajmił, że w Kazachstanie został wprowadzony krajowy mechanizm prewencyjny, podkreślając: „Niewątpliwie informacje uzyskane w wyniku stosowania tortur, nie są uznawane za dowody i nie mają mocy prawnej”.

W rzeczywistości jednak sądy w Kazachstanie często ignorują oświadczenia oskarżonych na temat stosowania tortur, podobnie jak uczyniły to wszystkie instancje sądowe w stosunku do skazanych naftowców z Zhanaozen. Ponadto procedura krajowego mechanizmu prewencyjnego nie jest wystarczająco skuteczna i zachowuje silną centralną rolę państwa. Uczestnicy krajowego mechanizmu prewencyjnego są zbyt uzależnieni od decyzji i działań rzecznika. Przedstawiciele *Niemiec i Wielkiej Brytanii* zalecali Kazachstanowi, by zapewnił instytucji rzecznika niezależność.

Liczba spraw karnych wszczętych z powodu stosowania tortur jest wielokrotnie mniejsza od liczby wniosków, w których poinformowano o torturach. Wyroki więzienia dla osób skazanych za torturowanie są stosunkowo niewielkie⁶. W ostatnich latach w Kazachstanie znacznie wzrosła liczba przypadków samookaleczeń więźniów, protestujących przeciwko surowym warunkom panującym w więzieniach oraz znęcaniu się nad nimi. 21.10.2014 kazachstański sąd odmówił wykonania decyzji Komitetu ONZ przeciwko torturom w stosunku do ofiary tortur Olega Yeloyeva⁷.

Równocześnie kierownik kazachstańskiego Biura Rzecznika Vyacheslav Kalyuzhnyy stwierdził: „Uważamy, że Kazachstan w pełni wykonał zalecenia UPR i stworzył skuteczny i niezawisły mechanizm walki z torturami”.

4. Ograniczenia wolności słowa, niezależności mediów, bezpieczeństwa dziennikarzy i obrońców praw człowieka.

Na ten problem wskazali delegaci *Czech, Kostaryki, USA, Wielkiej Brytanii, Włoch, Francji i innych*. Przedstawiciel *Szwecji* zalecał Kazachstanowi, by **zaprzestał praktyki zamykania oraz blokowania opozycyjnych mediów i zasobów internetowych**. Z kolei *Austria* wezwała do **natychmiastowego**

---

⁴ http://www.akorda.kz/ru/page/page_poslanie-prezidenta-respubliki-kazakhstan-lidera-natsii-nursultana-nazarbaeva-narodu-kazakhstana

⁵ http://www.forum18.org/archive.php?article_id=1939

⁶ W 2013 roku zostało skazanych 31 osób, spośród nich 3 osoby zostały skazane na karę 1 roku pozbawienia wolności, 22 osoby – od 1 roku do 3 lat, 5 osób – od 3 do 5 lat, 1 człowiek – karę grzywny - http://www.bureau.kz/data.php?n_id=6911&l=ru

⁷ http://www.bureau.kz/data.php?n_id=7570&l=ru

---

zwolnienia z leczenia psychiatrycznego adwokat Zinaidy Mukhortovej⁸. Przedstawiciele kazachskiej delegacji odnotowali, że przestrzeń informacyjna znajduje się pod stałą obserwacją i „w przypadku pojawienia się w mediach informacji naruszających kazachstańskie ustawodawstwo, upoważniony organ występuje do sądu w celu podjęcia odpowiednich decyzji”.

W ciągu ostatnich lat kazachstańskie władze jeszcze bardziej zaostrzyły kontrolę przestrzeni informacyjnej i opinii społecznej. Mechanizm zamykania i wstrzymywania publikacji na łamach niewygodnych mediów jest realizowany za pośrednictwem rozpraw sądowych, które mają charakter formalny i odbywają się według jednego utartego schematu, któremu towarzyszą poważne naruszenia zasad sprawiedliwego procesu.

W 2012 roku kazachstańskie sądy na podstawie politycznie motywowanego wyroku opozycjonisty Vladimira Kozlova, wydały zakaz prowadzenia działalności przez 34 najbardziej opiniotwórcze media. Mediom zarzucono „podżeganie do społecznej nienawiści”. Po pewnym czasie władze zaczęły wstrzymywać publikacje mniejszych pod względem nakładu niepaństwowych mediów za niewielkie techniczne niedociągnięcia⁹. Oprócz tego 23.04.2014 prezydent podpisał zmiany do ustawy „O łączności”, które pozwalają prokuratorowi na wstrzymanie działania sieci społecznościowych i Internetu bez udziału sądu, o ile są one wykorzystywane w „celach przestępczych”, takich jak naruszenie ordynacji wyborczej, nawoływanie do nielegalnych masowych akcji protestacyjnych itp.¹⁰.

5. Zwiększenie nacisku na prawa człowieka w nowych przepisach karnych

Nowe przepisy karne zostały skrytykowane przez przedstawicieli *Portugali, Czech, Brazylii* i innych. A mianowicie:

- *Wielka Brytania* wskazała na konieczność dokonania **ponownego podziału w zakresie kompetencji na stanowiskach obrońcy i prokuratora** w kodeksie postępowania karnego. Kazachscy prawnicy zwracają uwagę na fakt, iż na tle ograniczenia praw adwokatów, prokuratorzy dysponują szerokimi uprawnieniami.
- Czechy zalecały wprowadzenie zmian do **art. 400 i art. 403 nowego kodeksu karnego** twierdząc, że mogą one zostać wykorzystane w celu ograniczania wolności słowa i zgromadzeń. Zwłaszcza art. 400 w nowej redakcji przewiduje odpowiedzialność także za „udzielenie pomocy przy organizowaniu lub przeprowadzaniu” nielegalnych działań, co pozwala na dokonanie aresztowania nawet za przekazywanie informacji i przygotowywanie wiecu. Dlatego nie są prawdziwe słowa przedstawiciela kazachskiej prokuratury Kanata Seytgaparova, który oświadczył, że artykuł 400 „zawęza odpowiedzialność w porównaniu z wcześniej obowiązującym kodeksem karnym”. Ten sam urzędnik stwierdził, że Kazachstan „umożliwia” wszystkim międzynarodowym niezależnym obserwatorom odwiedzanie aktywistów i obrońców praw człowieka w miejscach pozbawienia wolności. Pomimo tego, w tym roku nie zostali dopuszczeni do więźniów politycznych - Rozy Tuletayevej i Arona Atabeka - Isabel Santos i przedstawiciele PEN Clubu.
- *Szwajcaria* skrytykowała **art. 404 nowego kodeksu karnego** RK „Utworzenie, kierowanie i udział w działaniach nielegalnych organizacji społecznych i zrzeszeń” uznając, że jego niejasne sformułowania mogą posłużyć jako powód do samowolnego ograniczania działalności obrońców praw człowieka. Ustawodawstwo karne w sposób dyskryminujący ustala odpowiedzialność poszczególnych grup: członków „organizacji społecznych i religijnych”. Dlatego wątpić należy w zapewnienia delegacji

---

⁸ <http://en.odfoundation.eu/a/4323,punitive-psychiatry-in-kazakhstan-human-rights-activist-zinaida-mukhortova-forcibly-placed-in-lunatic-asylum-for-the-fourth-time>

⁹ <http://en.odfoundation.eu/a/3420,report-independent-and-opposition-media-in-kazakhstan-are-on-the-brink-of-annihilation>

¹⁰ http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31539059#sub_id=411

Kazachstanu, że władze opierają się na zasadzie „*równości wszystkich wobec prawa*”, niezależnie od rodzaju wykonywanej pracy i zawodu.

- Delegaci różnych państw, w tym *Czech, USA, Wielkiej Brytanii i Hiszpanii*, zwrócili się do Kazachstanu z apelami o **dekryminalizację pomówienia**. Władze zwiększyły karę grzywny za pomówienie sześciokrotnie, przy czym może być też stosowana kara w postaci pozbawienia wolności. Przedstawiciele Kazachstanu oświadczyli, iż nie uważają, by kryminalizacja pomówienia stanowiła naruszenie międzynarodowych zobowiązań, albowiem oskarżenie o pomówienie bazuje na wniosku składanym w trybie prywatnym przez obywatela i nie jest związane z jakąkolwiek działalnością zawodową.

- **Konieczność odwołania kary śmierci w Kazachstanie** zgłosiły *Francja, Niemcy, Włochy, Czarnogóra, Portugalia, Słowenia i Szwecja*. Pomimo obowiązywania moratorium w nowym kodeksie karnym zwiększyła się liczba przestępstw zagrożonych karą śmierci. Wiceminister sprawiedliwości Kazachstanu Elvira Azimova oznajmiła, że Kazachstan „*realizuje wszystkie zobowiązania w zakresie niewykonywania kary śmierci*”.

Słowenia, Belgia, Norwegia i Wielka Brytania zalecały ponowne przejście treści artykułów kodeksu karnego, które ograniczają swobodę zgromadzeń, swobodę religii pod kątem ich zgodności z normami międzynarodowymi. Przedstawiciel Kazachstanu Alzhan Nurbekov odpowiedział, że wszystkie innowacje w postępowaniu karnym „*odpowiadają międzynarodowym standardom i zobowiązaniom Kazachstanu*”. Niestety **bezskuteczne okazały się liczne pisma** Parlamentu Europejskiego, OBWE, Human Rights Watch, Amnesty International, Reporters Without Borders do kazachstańskich władz z apelami o ponowne zajęcie się reformą ustawodawstwa karnego z uwzględnieniem praw człowieka.

Sekretarz komisji praw człowieka przy prezydencie Kazachstanu Tastemir Abushev wyraził wdzięczność za „pozytywną ocenę pierwszego narodowego planu działania w dziedzinie praw człowieka Kazachstanu”, a wiceminister sprawiedliwości Elvira Azimova oznajmiła, że Kazachstan „konsekwentnie i w zrównoważony sposób” realizuje zalecenia dotyczące poprawy w dziedzinie obrony praw człowieka. Kazachstan pozwala sobie na subiektywną interpretację i ignorowanie zaleceń międzynarodowej wspólnoty. Oceny Kazachstanu, które dotyczą wykonania swoich gwarancji nie są zgodne z oceną innych państw członkowskich ONZ. Taka sytuacja może świadczyć o istnieniu poważnych problemów komunikacyjnych pomiędzy Kazachstanem a UE, OBWE i ONZ z kwestiami gwarantowania praw człowieka.

Ciekawe, że takie państwa jak *Korea Północna, Mauretania, Maroko, Rosja, Azerbejdżan, Białoruś* oraz niektóre inne państwa z autorytarnym reżimem, dostrzegały wyłącznie pozytywne zmiany w Kazachstanie i akceptowały kazachstańskie programy państwowe. W tym roku nowe zalecenia dla Kazachstanu przygotowują RPA, Kuwejt i Niemcy¹¹. Przy czym Kuwejt na posiedzeniu UPR w przeważającej mierze pozytywnie ocenił działania Kazachstanu w sferze praw człowieka. Wzywamy Grupę Roboczą ONZ, by w swoich zaleceniach we właściwy sposób oceniła niewykonywanie przez Kazachstan poprzedniego UPR. Międzynarodowa wspólnota powinna wyraźnie zademonstrować kazachstańskim władzom swoje stanowisko odnośnie niedopuszczalności dalszego ignorowania zobowiązań podjętych w dziedzinie praw człowieka.

W celu uzyskania bardziej szczegółowych informacji, prosimy o kontakt:

Katerina Savchenko - katerina.savchenko@odfoundation.eu

Igor Savchenko - igor.savchenko@odfoundation.eu

---

¹¹ http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/UPR/TROIKAS_UPR_20.doc